

Klein, M. van der, Wieringa, S. E., ed., *Alles kon anders. Protestrepertoires in Nederland, 1965-2005* (Amsterdam: Aksant, 2006, 184 blz., €17,50, ISBN 978 90 5260 231 8).

Dit boek gaat over actievoeren in Nederland tussen 1965 en 2005. Dan komt een onderwerp opeens dichtbij. Het is grappig om te lezen over demonstraties of acties waar je zelf bij betrokken bent geweest. Hier dreigt het risico van onvoldoende distantie. Helaas moet ik constateren dat de auteurs van deze bundel zelf jarenlang beroepsdemonstrant zijn geweest en diep in de organisaties gezeten hebben (of nog zitten) die ze hier op wetenschappelijk verantwoorde wijze trachten te beschrijven. Mij is bij een vluchtige lezing al opgevallen dat een keuze in de samenstelling van de bundel nogal persoonlijk gekleurd is. Actiecomité's zijn per definitie politiek. Dat betekent dat er facties en strijd is binnen dit soort clubs, dat er oud zeer is. Ik heb dus intuïtief een soort wantrouwen tegen hetgeen er nu als mogelijke waarheid voor mijn neus ligt.

In de jaren zeventig kon alles anders: witte fietsen, communes, sit-ins, praatgroepen, mannen in nachthemd, studenten die zichzelf een cijfer gaven, vrouwen op VOS-cursus, soldaten tegen geweld, Lesbian Nation en homo's voor openbare seksgelegenheden. Het persoonlijke was politiek en de verbeelding was aan de macht. Maar wat betekende dat voor het repertoire van de actievoerders uit die tijd? Bouwden de protestbewegingen voort op actie-repertoires uit het verleden? Of moest ook dat anders? 'Het persoonlijke is politiek' was de leuze die in de jaren zeventig furore maakte. Niet alleen de vrouwenbeweging – met Dolle Mina, Man Vrouw Maatschappij, FemSoc, Paarse September en de vrouwenstaking van 1981 – maar alle protestbewegingen uit die tijd maakten een spectaculaire vernieuwing door.

Het Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging (IIAV) en het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) maakten ter ere van hun gemeenschappelijk veertigjarig jubileum een bundel waarin de nieuwe en vernieuwende protestrepertoires van de vrouwenbeweging en andere sociale bewegingen als de vredesbeweging, de homobeweging en de vakbeweging onder de loep worden genomen. *Alles kon anders* in die 'lange jaren zeventig', maar niet alles ging er ook daadwerkelijk anders aan toe. De protestbewegingen bouwden ook voort op repertoires uit het verleden.

In deze bundel laat een keur van auteurs zien hoe actievormen in de afgelopen decennia zijn veranderd. De artikelen gaan over imitatie, toe-eigening, omvorming, vernieuwing en dynamiek in het repertoire van de vrouwenbeweging, de anti-kernwapenbeweging, de homobeweging en de vakbeweging; over spandoeken, vlaggen, briefkaarten, bezettingen, stakingen en burgerlijke ongehoorzaamheid; over baas in eigen buik, de bewerking van de politiek, Kroesje en Loesje.

Saskia Wieringa, directeur van het IIAV, verzorgde samen met Marian van der Klein, onderzoekster bij het IISG, de eindredactie van deze bundel vol vrolijk protest, en haalt in de inleiding persoonlijke herinneringen op aan de

jaren waarin protest en persoonlijke groei samengingen. Alles wat anders moest, begon in die jaren immers bij jezelf, in het 'laboratorium van het dagelijks leven', en moest vervolgens doordringen in lagen van de maatschappij waar voorheen nog geen protestbeweging zich mee had beziggehouden. Van de feministische praatgroepen verspreidde de democratiseringsdrang zich naar het aanrecht, de universiteit, het lichaam, de seksualiteit, de psychiatrie, het leger en de religie. Wat ik mij herinner bij de protestacties tegen kruisraketten is dat er toen zelfs scholierenstakingen waren, een uniek feit in de geschiedenis. De actiecomité's Jongeren Tegen Kernwapens kom ik in dit boek echter nergens tegen, wel een eenzijdige beschrijving van vrouwen- en homo-geschiedenis. Dat neemt niet weg dat het een interessante bundel is geworden, waar voor menigeen een hoop informatie uit te halen valt.

Paul Hendriks

Heuvel, Ch. van den, *'De Huysbou'. A reconstruction of an Unfinished Treatise on Architecture, Town Planning and Civil Engineering by Simon Stevin* (History of science and scholarship in the Netherlands VII; Amsterdam: Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, 2005, x + 545 blz., €89,-, ISBN 90 6984 432 X).

In 1905 gaf de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen op initiatief van de secretaris Johannes Bosscha subsidie voor het kopiëren van het pas ontdekte 'Journael' van Isaac Beeckman. Bosscha vond dat nodig ten behoeve van een latere uitgave, met het argument dat het manuscript een waardevolle bron van informatie zou zijn voor het werk van Simon Stevin. Als een onbekend handschrift van Galilei werd gevonden, zo betoogde Bosscha, zou men het immers ook graag willen publiceren. Deze gebeurtenis illustreert dat de betekenis van Stevin destijds veel hoger werd aangeslagen dan die van Beeckman en dat de overtuiging bestond dat de rijkdom van Stevins oeuvre nog lang niet in zijn volle omvang was ontdekt. Beeckman's 'Journael' is een paar decennia later inderdaad in druk verschenen, maar de uitgave is tot nog toe belangrijker geweest voor de studie van het denken van Beeckman dan voor de Stevin-Forschung. Toen eenmaal bleek dat de tekstfragmenten van Stevin die in het 'Journael' waren opgenomen minder onbekend waren dan men eerst dacht, ebde het enthousiasme voor een grondig onderzoek van het manuscript uit dit perspectief snel weg. De tijden zijn echter veranderd. Anno 2005 is toch een reconstructie verschenen van een nooit gepubliceerde verhandeling van Stevin, 'De Huysbou'. En dat is mede mogelijk geworden door de vondst van het 'Journael' van Beeckman.

Waarom is die reconstructie nu gerealiseerd? Dat heeft vooral te maken met de toegenomen belangstelling voor de theorie en praktijk van de Nederlandse architectuur en stadsuitleg in de zeventiende eeuw, waarbij in het bijzonder het werk van Ed Taverne een stimulerende rol heeft gespeeld. In zijn dissertatie *In 't land van belofte: in de nieuwe stad. Ideaal en werkelijkheid van de stadsuitleg, 1580-1680* (1978) betoogde Taverne dat de geschriften van Stevin een belangrijke schakel vormden in de verspreiding van Italiaanse theorieën over inrichting en versterking van steden in de Republiek. In 1984 publiceerde hij een tentatieve schets van de indeling van 'De Huysbou' die Stevin volgens hem voor ogen moet hebben gehad. Zijn leerling Charles van den Heuvel heeft daarop voortgebouwd met dit boek, dat een doortimmerde, alomvattende reconstructie presenteert.

Van den Heuvels werk bestaat uit vier delen: een overzicht van de oorsprong, inhoud en betekenis van Stevins ideeën over architectuur, een uitleg over de achtergrond van het reconstructie-proces, de reconstructie van 'De Huysbou' zelf en tot slot een reeks van bijlagen met tekstfragmenten, noten en oudere inhoudsopgaven. Als basis voor de restauratie van 'De Huysbou' heeft Van den Heuvel naast de fragmenten opgenomen in het 'Journael van Beeckman' ook delen uit Stevins nagelaten geschriften gebruikt die in 1649 door zijn zoon Hendrick in de *Materiae Politicae* zijn gepubliceerd, alsmede